

Asia: VN/26120/2023-OM-100

Hallinnollisten seuraamusmaksujen määrääminen tietosuojalainsäädännön rikkomuksista julkissektorilla

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit lakiehdotuksista:

Yleiset huomiot

Jyväskylän yliopisto ei kannata seuraamusmaksujen käyttöönoton laajentamista viranomaisiin ja julkishallinnon elimiin.

Perustuslain mukainen julkisen vallan lakisidonnaisuuden vaatimus sekä hallinnon lainalaisuusperiaate rajaavat hallinnollisten seuraamusmaksujen sovellettavuutta julkishallintoon. Yliopiston henkilöstön ja toimielimen jäsenen rikosoikeudellisesta virkavastuusta säädetään rikoslaissa. Lisäksi hallintokantelu ja muu valvonta tarjoavat tehokkaita keinoja puuttua toimintaan. Valvontaviranomaisella on jo mahdollisuus asettaa hallinnollisia turvaamistoimia sekä uhkasakko. Perustuslakivaliokunta on todennut, että viranomaisille määrättävä hallinnollinen seuraamusmaksu on perusoikeusjärjestelmän kannalta ongelmallinen, koska julkinen toiminta on jo lainalaisuus – ja virkavastuujärjestelmän piirissä (PeVL 14/2018 vp).

2.1 Yleiset kommentit yksittäistä seuraamusmaksua koskevista vaikutuksista ja muista viranomaisvaikutuksista:

Tavoitteena esityksessä on mm. tehostaa rekisteröityjen suojaa. Tähän tavoitteeseen päästään tukemalla rekisterinpitäjiä lainsäädännön soveltamisessa. Nykymallissa korostuu virheisiin puuttuminen jälkivalvonnan kautta, eikä valvontaviranomaiselta saa ohjausta ja neuvontaa. Tietosuojalainsäädännön tulkintavaikeus näkyy myös siinä, että edes valvontaviranomaiset eivät aina onnistu tulkitsemaan peruskäsitteitä oikein (esim. T-557/20, SRB v EDPS).

Tukea tarvitaan mahdollistamaan digitalisaatioon ja tietoyhteiskunnan palvelujen lainmukaiseen suunnitteluun sekä tehokkaaseen tekoälyn hyödyntämiseen. Neuvonta ja ohjaus vähentää epävarmuutta, lisää datan hyödyntämisen mahdollisuuksia, järkevöittää resurssien käyttöä ja parantaa rekisteröidyn asemaa. Tietosuojarikkeistä viranomaiselle tai yliopistolle aiheutuva

mainehaitta ei ole kenenkään etu vaan se on omiaan itsessään vähentämään luottamusta viranomaistoimintaan.

Kuten esityksessä todetaan, ei ole viitteitä siitä, että viranomaiset eivät olisi korjanneet menettelyitään tai järjestelmiään niitä koskevien ratkaisujen mukaisiksi tai että ne eivät olisi noudattaneet tietosuojavaltuutetun määräyksiä (s.39).

2.2 Tunnistattekko muita kuin esitysluonnoksessa käsiteltyjä tilanteita, joissa seuraamusmaksua ei olisi mahdollista kohdistaa rekisterinpitäjänä (tai henkilötietojen käsittelijänä) toimivan viranomaisen tai julkishallinnon elimen toimintamenoihin tai muutoin suoraan kyseiselle viranomaiselle tai julkishallinnon elimelle, ja mistä syystä se ei ole mahdollista?

Yliopistojen rahoitus koostuu pääosin valtionosuusrahoituksesta ja korvamerkityistä tutkimusvaroista, joiden käyttö on valtionavustuslain (688/2001) 14 §:n nojalla sidottu tiettyyn tarkoitukseen.

2.3 Tunnistattekko oman budjetin, määrärahojen tai muun rahoituksen käyttämisen valossa muita huomioitavia näkökohtia, joita voi liittyä yksittäiseen viranomaiselle tai julkishallinnon elimelle määrättävään seuraamusmaksuun?

Seuraamusmaksun määrääminen jouduttaisiin kattamaan yleiskustannuksista, mikä heikentäisi tutkimuksen ja opetuksen perustoimintaa. Yliopistot ja muu julkishallinto on jatkuvan ja entisestään pahenevan säästöpaineen alla. Seuraamusmaksujen lisäksi asiaa koskevat oikeudenkäyntikulut voivat entisestään lisätä taloudellista rasitetta esim. kaupungin kulut tietosuoja-asiassa olivat korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyn jälkeen 250 000 euroa (asiassa, jossa KHO palautti asian tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi). Koska julkishallinnolla henkilöstökulut ovat merkittävin menolähde maksut ja kulut voisivat olla haitallisia myös työllistämisen näkökulmasta.

Esitys ei tosiasiasa paranna rekisterinpitäjän eikä rekisteröidyn asemaa. Esityksen hyväksyminen tarkoittaa, että viime kädessä veronmaksajat rahoittavat julkishallinnolle määrättävät maksut ja samalla rahat ovat poissa heille suunnatuista palveluista.

2.4 Täydennysehdotukset ja kommentit tietoyhteiskuntavaikutuksia koskeviin arvioihin:

Todellisena riskinä voi olla, että digitalisaatiota edistävät hankkeet estyvät tai merkittävästi hidastuvat seuraamusmaksujen pelon ja ennakoivan neuvonnan ja tuen puutteen vuoksi. Hallinnollinen seuraamusuhka voisi tosiasiallisesti vähentää henkilötietoja sisältävää tutkimusta ja heikentää tieteen avoimuutta, mikä olisi ristiriidassa perustuslain 16 §:ssä turvatun tutkimuksen vapauden kanssa. Tietosuojalainsäädännön soveltamiseen tutkimuksen kontekstissa liittyy tulkintahaasteita jo peruskäsitteiden kuten rekisterinpitäjyyden osalta. Tietosuojaneuvoston ohjeita koskien tieteellistä tutkimusta on odotettu vuodesta 2022 alkaen. Itsessään sanktiouhka ei tuo selvyttä laintulkintaan liittyviin epävarmuuksiin, eikä johda siihen, että tilanne mitenkään automaattisesti selkiytyy vain siksi, että seuraamusmaksuja on mahdollista määrätä.

2.5 Muut kommentit ehdotetun sääntelyn vaikutuksista:

-

3. Muut huomiot (tai lausuntonne) esitysluonnoksesta:

Kannatettavaa on, että julkisuuslain mukaiset tietopyynnöt jäävät mahdollisten seuraamusmaksujen ulkopuolelle.

Jos hallinnolliset seuraamusmaksut otettaisiin käyttöön esityksen mukaisena tulisi ehdotettavan muutoksen soveltamisalaa (24 a §) täsmentää niin, että säännöksen sanamuoto yksiselitteisesti käsittää koko korkeakoululaitoksen.

Havila Marjo
Jyväskylän yliopisto - Laki- ja hallintopalvelut